

УДК [796.06:34](496)"17/194"

Цибанюк О.О.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГЛАМЕНТУВАННЯ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ РУМУНІЇ: ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ (XVIII – ПОЧАТОК XX ст.)

Автором статті розглянуто нормативно-правове регламентування системи фізичного виховання Румунії, виокремлені та проаналізовані перші періоди його розвитку. В історичній послідовності розглянуто рішення, розпорядження, закони, що були спрямовані на розвиток фізичної культури в країні: перший – 1772-1858 рр. – час появи перших законодавчих актів, які висвітлювали його різноманітні аспекти, другий – період 1859-1915 рр. – час впровадження фізичного виховання як обов'язкового предмету в програму військових таборів і шкіл та закладів освіти.

Ключові слова: законодавча база, розпорядження, фізичне виховання, регламентування, Румунія, заняття.

Постановка проблеми. Модернізація українського соціуму постає як практична потреба сучасного етапу державотворення, як завдання конкурентноспроможного входження до європейського і світового соціокультурного простору, ствердження в ньому в якості привабливого, перспективного, прогнозованого, а тому і надійного партнера. Громадська думка та соціальна практика здебільшого ігнорують можливості фізичної культури і спорту у вирішенні багатьох важливих соціально-економічних проблем. Проте, для всіх освітян та фахівців галузі стає очевидним, що актуальною нині є потреба глибокого реформування фізкультурної освіти та фізичного виховання підростаючого покоління у відповідності із національно-ідейними цінностями та світовою динамікою. В цьому сенсі актуальною постає проблема вивчення теорії та практики фізкультурної освіти в країнах Європейського Союзу, оскільки наукове обґрунтування подібної проблематики диктується сучасними тенденціями оптимізації або навіть реформування навчально-виховного процесу. Фізкультурна освіта та фізичне виховання повинні відбуватись з урахуванням і на основі державних особливостей розвитку культури і спорту, що є системою орієнтирів і поглядів на роль, організацію та функціонування сфери вищезазначеної галузі на довгостроковий період з урахуванням розвитку держави та світового досвіду.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення досвіду європейських країн в галузі фізичного виховання і спорту представлено низкою праць педагогів, фахівців галузі тощо. Аспекти реформування фізичного виховання в постсоціалістичних країнах вивчали Г. Арделян, Г. Богданов, А. Карпов, З. Кузнецов, О. Куц. Фізкультурно-оздоровчий роботі, підготовці учителів фізичного виховання в Польщі присвячене дослідження Е. Вільчовського, організації навчального процесу з фізичного виховання у школах Чехословаччини вивчали М. Зверев, І. Наумчук, Б. Сабіткін. Питання фізичного виховання в Румунії, а саме методика проведення занять з дітьми старшої дошкільної групи дитячих садочків досліджували А. Ніку і Е. Гібу, в загальноосвітніх школах та ліцеях соціалістичного часу – І. Попеску.

Завдання дослідження: проаналізувати історію розвитку законодавчо-нормативних актів, що регламентували фізичне виховання в Румунії (IX – початок XX ст.).

Виклад основного матеріалу. Початок організованих занять фізичними вправами на території Румунії відноситься до IX століття, коли традиційні народні, сільські ігри та розваги доповнюються новими елементами – фізичними вправами: гімнастикою і елементами єдиноборств, кулачних боїв та бойових мистецтв, які були запозичені з інших країн студентами, мандрівниками та торговцями. В 5 та 6 авентурі середньовічної німецької епічної поеми кінця XII – початку XIII століття "Пісня Нібелунгів" невідомий автор описуючи свято на Трійцю яке зібрало багато лицарів з близьких та далеких країн, згадував про "одного воєводу з Країни Валахів, який приходив на арену одного з турнірів".

З інших історичних джерел до нас доходить інформація про потужну, фізично підготовлену, дисципліновану команду кавалеристів господаря Валахії Мірчи I Старого (чел Бетрин). У 1412 році в Буді ці воїни брали участь в лицарському турнірі на честь військового альянсу проти Османської Імперії [4].

Причому активна політична та економічна діяльність Мірчи I Старого, спрямована на зміцнення позицій його держави, розширення кордонів тощо базувалась, крім всього, на вірному, фізично загартованому та витривалому молодому поколінні, що було об'єднано у військові дружини. Протягом всього часу волоські парубки та молодики приймали участь у постійно організованих кінських перегонах, плаванні на човнах, грі "ойна", атлетичних та гімнастичних змаганнях, народних іграх і танцях тощо. Проте необхідність занять фізичними вправами для дорослих або потреба у фізичному вихованні молоді хоча і визнавалась, не знайшла відображення у офіційних документах [3].

Дослідження теорії та практики фізичного виховання учнів навчальних закладів Румунії (1881 – XXI ст.) потребує аналізу законів і розпоряджень, що регламентували всі аспекти фізичного виховання в країні, їх класифікації та періодизації.

Розглянемо в історичній послідовності рішення, розпорядження, закони та інші законодавчі акти, що в будь-якій мірі були спрямовані на розвиток фізичної культури в країні. Першим румунським документом цього напрямку визначасмо Регламент панської школи "Святий Сава" (1772 р.), який входив у збірку законів відомий як "Кодекс Іпсіланте" ("Pravilniceasca condică"), остаточно сформованих господарем Валахії та Молдови Олександром Іпсіланте за візантійським зразком у 1780 році. Серед значної

кількості інструкцій знаходимо два пункти, які стосуються вправ для тіла: "...після спільного обіду учні мають відновлюваний час – 1 годину занять гімнастикою..." і "...один раз на тиждень учні вийдуть з вчителями або вихователями в наближені місця на повітря для проведення фізичних вправ для тіла..." [5].

Отже, виокремлений для занять фізичними вправами час в румунському закладі освіти – 1 щоденна година та щотижневе додаткове заняття просто неба для ігор, розваг і елементів спортивних вправ претендує на першість. Саме тут фізичне виховання, час для нього та участь вчителів вперше законодавчо визначені і затверджені. А вже в Європі досліджуваного періоду гімнастика ще не була введена в програми загальноосвітніх шкіл: Й. Базедов створює основу філантропів в 1774 році, а Й. Гутсмутс публікує "Gymnastik fur die Junged" лише в 1793 році.

Протокол педагогічної ради ліцею з м. Сігету Мармаціей від 1802 року кваліфікує фізичні вправи на дозволені і заборонені. До першої групи відносили і відповідно проводили: ігри з м'ячем, "кості", ойна (вид лапкової гри – О.Ц.) гра "доганялки". Забороненими для використання стали боротьба і кеглі.

Взагалі, відношення до кеглів протягом XVIII століття неоднозначне. У 1817 році канцелярія воєводи Георге Караджеа забороняє гру в кеглі. Причиною таких дій, а також фіксації заборони в документальній формі стала гра на гроші, і як результат, бійки та скандали. Цей нормативний документ відмінений у 1886 році, а перспективи розвитку гри в кеглі визначались як пріоритетні.

Крім цих видів фізичної активності, на румунській території створювались умови для розвитку кінного спорту. У 1841 році господар Молдови – Михайл Стурза нормативним документом започаткував організацію і будівництво іподромів в багатьох населених пунктах і організував біга із визначенням переможців та нагородження преміями.

Отже, першим етапом розвитку законодавчої бази, що регламентувала галузь фізичної культури визначаємо період 1772-1858 років – час появи перших законодавчих актів, які висвітлювали різноманітні аспекти впровадження або заборони фізичних вправ, регламентування та нормування часу для занять, створення умов тощо.

Наступний етап характеризувався увагою до системи фізичних вправ з сторони військових. Нормативні акти цього періоду проголошували різноманітні аспекти організації фізичних вправ для військових, у військових школах та таборах. Так, 14 квітня 1859 року господар А. Куза видав наказ щодо організації військового табору в м. Флорешті, обов'язковою формою діяльності якого стали заняття фізичними вправами та техніко-прикладні конкурси. І далі, через чотири роки, у 1862 році А. Куза затверджує "Рішення про інструкцію з гімнастики для військових частин і корпусів", основною метою якого стало введення фізичного виховання (в тексті – гімнастика, термін який досліджуваного періоду був тотожним – О.Ц.) обов'язковим предметом в армії та військових школах. Практична реалізація цієї інструкції наштовхнулася на різночитання змісту, норм та форм проведення фізичного виховання. Саме тому ще через чотири роки, у 1864 році за ініціативи А. Куза та за його особистим патронажем прийнято Інструктивний Закон №52014/1864 (ОВ №272 від 5/17 грудня 1864 р.) який затвердив організацію військового навчання по єдиним зразком і передбачає обов'язковість викладання фізичних вправ в тепер вже у ліцеях. Таким чином, зацікавлення військових у підготовці сильних, витривалих та дисциплінованих кадрових військових реалізувалось у впровадженні фізичного виховання в навчальну програму закладів освіти, як військових так і цивільних.

В свою чергу, введення нового предмету вимагало певного рівня підготовки вчителів. На румунських землях досліджуваного періоду не готували власних вчителів гімнастики, тому вчителювали педагоги, які отримали дипломи незначного числа іноземних вишів, колишні військові або педагогиліюбители – ті, що у вільний від праці у школі займались якимось видом спорту. Звичайно, система фізичного виховання дітей та молоді Румунії, що формувалась, не могла функціонувати без чітких вимог до здобувачів посади відповідного педагога. Це стало основним завданням "Закону про призначення вчителів з гімнастики в гімназіях, ліцеях і професійних школах" від 1879 року. Одним із засадничих положень закону, який остаточно затвердився з 1890 року, стало проведення відкритого конкурсу на отримання вакантної посади.

Процес формування румунської національної системи освіти і навчання, який продовжувався впродовж всього XIX століття, спричинив виникнення різних типів навчальних закладів (загальні школи, гімназії, коледжі, пансіони, університети; були видані закони про організацію і функціонування цієї системи – Органічний Регламент, закон Куза, закони Спіру Харет тощо. Останній, Закон про середню і вищу освіту 1898 року, зокрема передбачав введення 1 години гімнастики на тиждень та організовані "гімнастичні ігри та вправи" двічі на тиждень – в четвер і суботу. Отже, з'являються різні форми фізичного виховання, які забезпечують систематичне фізіологічне навантаження, педагогічний вплив тощо.

На межі XVII-XVIII ст. європейські народи опинилися під владою чотирьох імперій: Османської, Австрійської, Російської та Пруської. Характерною європейською ознакою другої половини XIX ст., стали національно-визвольні рухи народів, і, як результат, їх незалежність. Чорногорці, угорці, греки, серби, болгари та румуни не лише вибороли таке право, а й на початку XX ст. спробували зміцнити свій державний суверенітет. На рубежі XIX – XX ст. у даному регіоні відбувається політизація національно-визвольних рухів та формування політичних організацій, діяльність яких згодом перетвориться на один з факторів у визначенні спрямованості внутрішньої та зовнішньої політики вже незалежних країн [1; 2].

Революційні події в Російській імперії, російсько-японська війна, національно-визвольні рухи європейських народів сприяли концентрації уваги до фізичного виховання та військової підготовки на державному рівні. Прийнятий у 1905 році Закон про військову службу затвердив для хлопців-учнів початкових, середніх і професійних закладів освіти державного і приватного підпорядкування обов'язкові військові та техніко-прикладні вправи. Протягом двох наступних років хлопці, що навчались у закладах всіх типів 1 раз на тиждень займались гімнастикою, 1 – стройовими та прикладними та двічі

на тиждень – в іграми та спортивними вправами. Проте, в 1907 році положення відповідного закону про організацію армії скасували всі військові вправи в закладах освіти, залишивши лише кульову стрільбу. Необхідно зауважити, що впровадження та розвиток цього виду спорту сприяв розвитку матеріально-технічної бази шкіл, і навіть, обмеження прикладних вправ не впливало на подальше збільшення тирів у закладах освіти. В свою чергу, розширення мережі тирів саме при закладах освіти заставило державу повернутись до обов'язкової військової підготовки та виокремити стрільбу по мішенях основним елементом цієї підготовки. Закон про військове навчання 1909 року регламентував цей вид спорту для учнів старше 15 років середньої школи.

Напередодні Першої світової війни Декрет Міністерства оборони №3442 від 1913 року крім положень стосовних суто організаційних військових питань затвердив тимчасовий регламент військової школи з поглибленим вивченням фехтування і гімнастики, який увійшов у дію 11 січня 1914 року. Таким чином, була зроблена спроба створити спеціалізований фаховий заклад.

Необхідно зауважити, що такий розвиток законодавчої бази знайшов у 1915 році новий вектор. Саме в березні цього року офіційний юридичний статус отримують фізкультурно-спортивні товариства всієї країни. Закон 727 від 12 березня нормативно затверджує функціонування Федерації спортивних товариств Румунії. Створена в 1912 році, ця загальнодержавна спілка активно діяла у ранзі громадської організації. Отримання юридичного статусу значно розширило можливості фізкультурно-спортивного руху країни, забезпечило йому державну підтримку та сприяло його активному та швидкому розвитку.

Отже, другим етапом розвитку вищезначеної нормативно-законодавчої бази став період 1859-1915 рр. – час впровадження фізичного виховання (гімнастики) як обов'язкового предмету в навчальну програму військових таборів, військових шкіл; та законодавчого затвердження введення 1 години гімнастики та 2 годин "гімнастичних ігор та вправ" на тиждень у цивільних закладах освіти. Крім того, цей етап характеризується чітким визначенням вимог до призначення вчителів з гімнастики в гімназіях, ліцеях і професійних школах та спробою організації фахової школи із поглибленим оволодінням фехтування і гімнастики.

Звичайно, періодизація розвитку нормативної бази, що регламентували фізичне виховання Румунії не закінчується 1915 роком. Цікавим для вивчення залишаються міжвоєнний період, етап соціалістичної Румунії та сучасний етап.

Використані джерела

1. Граціозі А. Війна і революція в Європі, 1905-1956 рр. / А. Граціозі Пер. з іт. М. Прокопович. – К.: Вид-во "Основи", 2005. – 350 с.
2. Рудько С.О. Історія Центрально-Східної Європи (кін. XVIII – поч. XXI ст.): Навчально-методичний посібник з курсу / Рудько С.О. – Вид. 2-ге, доповнене. – Острог, 2010. – 220 с.
3. Dan Cernovodeanu, Știința și arta heraldică în România, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977.
4. Panaitescu P.P., Mircea cel Bătrân, ediția a II-a, Editura Corint, București, 2000.
5. Pravilniceasca condică, 1780: ediție critică, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1957.

Tsybaniuk O.

LEGISLATIVE REGULATION OF THE SYSTEM OF PHYSICAL EDUCATION IN ROMANIA: PERIODIZATION OF THE DEVELOPMENT (XVIII - THE BEGINNING OF THE XX CENT.)

The author of the article reviews the legislative regulation of the system of physical education in Romania, singles out and analyzes first two periods of its development. The beginning of organized exercise on the territory of the Romanian land has been designated, games and physical exercises which were popular in the ninth century have been named. The example of the publication of such historical data is the medieval epic poem of the late twelfth – early thirteenth centuries "The Song of the Nibelungs." Also data about the attention of the king of Wallachia Mircea the Old (chelBetryn) to physical education of the youth are revealed. However, it is stressed that the necessity of the exercise for young people though recognized, still was not reflected in the official documents. The author considered, in the historical sequence, decisions, orders, laws and other legislation acts that in any way were focused on the development of physical culture in the country. The first Romanian document of this trend – the Regulation of the aristocratic school "Saint Sava" (1772), which recorded 1 hour of gymnastics after lunchtime, has been analyzed. We determine the first stage of the development of the legal framework of physical education in 1772-1858 – the time when the first legal acts covering various aspects of the implementation or banning of physical exercises, contact hours, creating conditions etc. The second period was during 1859-1915 – the time of the introduction of physical education (gymnastics) as a compulsory subject in the curriculum of military camps, military schools; legal approval and introduction of 1 hour of gymnastics and 2 hours of "gymnastic games and exercises" per week at civil educational institutions.

Key words: legal framework, regulations, physical education, regulation, Romania classes.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2015 р.